

СПЕЦЫФІЧНАЕ І АГУЛЬНАЕ З ІНШЫМІ МОВАМІ Ў ФРАЗЕАЛАГІЧНЫМ І ПАРЭМІЯЛАГІЧНЫМ ФОНДАХ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ¹

А. Д. Цеплякова

(Установа адукацыі «Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. А. Куляшова»,
кафедра тэарэтычнай і прыкладной лінгвістыкі)

Разглядаюцца вынікі выканання ў 2019 годзе праекта “Універсальнае і нацыянальнае ў фразеалагічнай і парэміялагічнай падсістэмах беларускай мовы (у еўрапейскім моўным кантэксце)” у межах ДПНД (2016–2020 гг.).

Даследаванне паказала, што агульныя з іншымі мовамі прыказкі могуць набываць з цягам часу ў беларускай мове нацыянальна-культурна маркіраваныя кампаненты (рэаліі, лексіку ўласна моўнага паходжання), адлюстроўваць новыя фрагменты рэчаіснасці (спецыфічныя вобразы і паняцці, нацыянальныя прататыпы), на падставе чаго ўтвараць унікальныя варыянты прыказкавых мадэляў і, дзякуючы гэтаму, ужо ўспрымацца носьбітамі беларускай мовы як уласна беларускія. Такі працэс можна кваліфікаваць як акультурацыя формы і зместу іншамоўнай адзінкі, калі яна набывае ў мове-рэцыпіенце нацыянальна афарбаваныя (маркіраваныя) элементы формы і/або зместу. У сваю чаргу, спецыфічныя (якіх няма ў іншых мовах) прыказкі ўсе нацыянальна-культурна маркіраваны.

Упершыню ўстаноўлены найбольш значныя і рэпрэзентатыўныя для лексікаграфічнага (парэміяграфічнага) апісання (у лінгвістычным, лінгвакультуралагічным плане) універсальныя, інтэрнацыянальныя і нацыянальныя кампаненты ў складзе парэміялагічнай падсістэмы сучаснай беларускай літаратурнай мовы (на матэрыяле мінімумаў і асноўных фондаў парэміялагічных адзінак), распрацаваны прынцыпы і прыёмы парэміяграфіравання такіх кампанентаў (у слоўніках запазычаных адзінак, у нарматыўных даведніках уласна беларускіх адзінак, у полілінгвальных перакладных слоўніках, у лінгвакультуралагічных даведніках), створаны ўзоры парэміялагічных даведнікаў розных тыпаў, дзе адлюстраваны асобна ўніверсальныя, інтэрнацыянальныя і нацыянальныя кампаненты розных тыпаў парэміялагічных адзінак сучаснай беларускай літаратурнай мовы.

Вынікі даследавання адлюстраваны ў 23 навуковых публікацыях [1–23], а таксама ў 12 публікацыях студэнтаў (якія выконвалі дыпломныя работы і магістарскія дысертацыі па тэме праекта), укаранены ў сферы адукацыі ў выглядзе вучэбна-метадычнага дапаможніка (грыф ВМА па гуманітарнай адукацыі ВНУ Рэспублікі Беларусь) [24].

¹ Даследаванне выканана ў межах навуковага праекта «Універсальнае і нацыянальнае ў фразеалагічнай і парэміялагічнай падсістэмах беларускай мовы (у еўрапейскім моўным кантэксце)» (ДР № 20161332) падпраграмы «Беларуская мова і літаратура» Дзяржаўнай праграмы навуковых даследаванняў «Эканоміка і гуманітарнае развіццё беларускага грамадства» на 2016–2020 гг.

Літаратура

1. Иванов, Е. Е. Аспекты эмпирической квалификации афоризма / Е. Е. Иванов // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия : Теория языка. Семиотика. Семантика. – 2019. – Т. 10, № 2. – С. 381–401.
2. Иванов, Е. Е. О рекуррентности афористических единиц в современном русском языке / Е. Е. Иванов // Русистика. – 2019. – Т. 17, № 2. – С. 157–170.
3. Іваноў, Я. Я. Абагульненасць зместу як лінгвістычная прымета афарыстычных адзінак / Я. Я. Іваноў // Вестник МГЛУ Серия 1, Филология. – 2019. – № 3(100). – С. 48–56.
4. Іваноў, Я. Я. Аднафразавасць як лінгвістычная прымета афарыстычных адзінак / Я. Я. Іваноў // Веснік МДУ імя А. А. Куляшова. Серия А. – 2019. – № 2(54). – С. 98–103.
5. Іваноў, Я. Я. Асноўныя палажэнні лінгвістычнай тэорыі афарызма / Я. Я. Іваноў // Філолагічны часопіс. – 2019. – Вып. 1(13). – С. 32–41.
6. Іваноў, Я. Я. Дыскурсіўная самастойнасць як лінгвістычная прымета афарыстычных адзінак / Я. Я. Іваноў // Вестник Полоцкого гос. ун-та. Серия А. – 2019. – № 10. – С. 100–103.
7. Іваноў, Я. Я. Ідыяматычнасць як лінгвістычная прымета афарыстычных адзінак / Я. Я. Іваноў // Весці БДПУ Серия 1. – 2019. – № 2(100). – С. 100–105.
8. Іваноў, Я. Я. Інтэрнацыянальныя парэміялагічныя адзінкі ў беларускай мове (лексікаграфічны аспект) / Я. Я. Іваноў, Ю. А. Петрушэўская // На перакрестке культур : единство языка, литературы и образования – I: сб. науч. статей / под ред. А. К. Шевцовой. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – С. 91–95.
9. Іваноў, Я. Я. Літаратурныя крыніцы фразеалагічных адзінак, запазычаных з нямецкай мовы ў беларускую мову (па-за межамі этымалагічнага слоўніка фразеалагізмаў) / Я. Я. Іваноў, А. Д. Цеплякова // Немецкий язык – лингводидактическое обеспечение и методика преподавания : сб. науч. статей / под ред. Е. Е. Иванова. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – С. 82–87.
10. Іваноў, Я. Я. Намінацыйнасць як лінгвістычная прымета афарыстычных адзінак / Я. Я. Іваноў // Веснік ГрДУ імя Янкі Купалы. Серия 3. – 2019. – Т. 9. – № 3. – С. 76–83.
11. Іваноў, Я. Я. Тэкставасць як лінгвістычная прымета афарыстычных адзінак / Я. Я. Іваноў // Известия ГГУ имени Ф. Скорины. Серия «История. Филология. Философия». – 2019. – № 4(115). – С. 66–72.
12. Іваноў, Я. Я. Узнаўляльнасць і ўстойлівасць як катэгарыяльныя прыметы афарыстычных адзінак / Я. Я. Іваноў // Веснік МДПУ імя І. П. Шамякіна. – 2019. – Т. 1(53). – С. 119–125.
13. Петрушэўская, Ю. А. Вывучэнне нацыянальна-культурнага кампанента ў парэміялагічным фондзе беларускай мовы / Ю. А. Петрушэўская // Труды БГТУ Серия 4. – 2019. – № 1(217). – С. 123–129.
14. Петрушэўская, Ю. А. Лінгвістычныя ўніверсаліі і парэміялагічны фонд мовы / Ю. А. Петрушэўская // Вестник Полоцкого гос. ун-та. Серия А. – 2019. – № 2. – С. 115–121.
15. Петрушэўская, Ю. А. Метадалогія вызначэння нацыянальнай адметнасці парэміялагічных адзінак беларускай мовы / Ю. А. Петрушэўская // Итоги научных исследований ученых МГУ имени А. А. Кулешова 2018 г. : материалы науч.-метод. конф. / под ред. Е. К. Сычовой. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – С. 61–63.
16. Петрушэўская, Ю. А. Нацыянальна-культурны кампанент у складзе інтэрнацыянальных прыказак сучаснай беларускай літаратурнай мовы / Ю. А. Петрушэўская // Немецкий язык – лингводидактическое обеспечение и методика преподавания : сб. науч. статей / под ред. Е. Е. Иванова. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – С. 97–104.
17. Петрушэўская, Ю. А. Нацыянальна-культурны кампанент у складзе ўніверсальных (як разнавіднасці інтэрнацыянальных) прыказак сучаснай беларускай літаратурнай мовы / Ю. А. Петрушэўская // Романовские чтения – 13 : сб. статей / под общ. ред. А. С. Мельниковой. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – С. 137–139.
18. Петрушэўская, Ю. А. Прынцыпы апісання нацыянальнай адметнасці парэміялагічнага фонду беларускай мовы / Ю. А. Петрушэўская // Теоретические и практические предпосылки подготовки полилингвальных специалистов в УВО : материалы V Междунар. науч.-практ. онлайн-семинара (вебинара), 11 апреля 2019 г. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – С. 90–96.
19. Теплякова, А. Д. Die deutschen entlehnungen geflügelter Worte in der modernen belarussischen Schriftsprache (quantitativer Bestand und Ursprungsquellen) / А. Д. Теплякова // Філолагічны часопіс. – 2019. – Вып. 1(13). – С. 122–129.
20. Теплякова, А. Д. Die primären Ursprungsquellen der deutschen Entlehnungen geflügelter Worte in der modernen belarussischen Schriftsprache / А. Д. Теплякова // Теоретические и практические предпосылки подготовки полилингвальных специалистов в УВО : материалы V Междунар. науч.-практ. онлайн-семинара (вебинара), 11 апреля 2019 г. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – С. 105–110.
21. Цеплякова, А. Д. Аспекты вызначэння паняцця “крылатася слова” паводле нямецкай філалагічнай традыцыі / А. Д. Цеплякова // Немецкий язык – лингводидактическое обеспечение и методика преподавания : сб. науч. статей / под ред. Е. Е. Иванова. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – С. 58–63.
22. Цеплякова, А. Д. Вызначэнне паняцця крылатых слоў у рускай філалагічнай традыцыі / А. Д. Цеплякова // Романовские чтения – 13 : сб. статей / под общ. ред. А. С. Мельниковой. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – С. 151–152.
23. Цеплякова, А. Д. Суадносіны агульнага і спецыфічнага ў фразеалогіі і парэміялогіі беларускай мовы / А. Д. Цеплякова // Итоги научных исследований ученых МГУ имени А. А. Кулешова 2018 г. : материалы науч.-метод. конф. / под ред. Е. К. Сычовой. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – С. 266–268.
24. Иванов, Е. Е. Происхождение и история английских пословиц = The Etymology and History of English Proverbs : учеб.-метод. пособие / Е. Е. Иванов, Ю. А. Петрушевская. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – 80 с.